DISSERTATIO ANTIQUARIA
DE
SUE IN SACRIFICIIS GENTILIUM,
SPECIATIM
CERERIS, TELLURIS, BONÆ DEÆ,
ET
MATRIS DEORUM.

OB
SOLENNEM LUSTRATIONEM
GYMNASII FRIDERICIANI
ET
ORATIONES IN EA HABENDAS
EDITA
A
JOH. PHIL. CASSEL.

MAGDEBURGI,
LITTERIS JOAN CHRIST. SIEGELER. 1743.

CAP. I.

DE

SUE IN SACRIFICIIS.

ARGUMENTUM.

§. 1.

Animalia Diis immolata ob duplicem cauſam, 1) quod quædam *certis Diis inviſa* eſſent, 2) quod alia animalia *Diis grata* fuerint. §. 2. *Sus* inter animantia *primum ſacrificium* fuit. §. 3. Apud Græcos porcinum ſacrificium etiam in uſu erat. §. 4 Porci decimo a partu die ad ſacrificia idonei, dicuntur *Sacres*, & *eximii.* §. 5. Integritas victimarum apud gentes quoad corpus & animam §. 6. *Sus* quando cum *porcellis* immolata dicitur *Confeta.*

§. 1. Prius

§. 1.

Prius quam de ſacrificio ſuis dicamus, in anteceſſum monendum duco, duplicem ob cauſam certa animalia in Deorum ſacrificiis adhibita eſſe, quarum prima eſt, quod eorum nonnulla certis Diis inviſa & odioſa haberentur, ideoque nulla magis ratione Veteres ſe Deos placare poſſe putabant, quam ſi inimicum ſanguinem ſuper aras funderent; ſic Caper, quoniam vitibus infeſtus eſt, Baccho immolabatur, Hecatæ canes &c. Altera cauſa eſt, quod Diis ſacra habita ſint quædam animalia, quibus gaudere credebantur, vel ob aliquam inter Deum & victimam ſimilitudinem, ex gr. Diis inferni mactabantur nigræ & ſteriles hoſtiæ, Equus Soli ob celeritatem, frumentum Cereri, Baccho vinum &c. J. POTTERUS *ad Lycophr.* 77. p. 124. 125 J. P. PFEIFFERI *Antiquitt. Græc.* L. I. *cap.* 18. p. 26. VETVS SCHOLIASTES SERVIUS *ad Virgil.* L. II. *Georg ad verſum* 380:

Et ductus cornu ſtabit ſacer hircus ad aram

Sacrificiorum ritum optime diſtinxit: *Victimæ* inquit, *numinibus aut per ſimilitudinem aut per contrarietatem immolantur*, quod exemplis probavit; confer quæ idem *Grammaticus ad Aeneid.* L. III. 118. monuit, & L. NONNIUS *de re Cibaria* L. II. c. I.

§. 2.

Inter ſacrificia animata SUS *primum ſacrificium* (a) fuiſſe dicitur, quod VARRO his verbis declarat: *ſus græce dicitur ὗς, olim θυτης ab illo verbo dictus, quod dicitur θυειν, quod eſt immolare.* AB SUILLO ENIM PECORIS

(a) Unde *ſus prægnans* hoſtia propria terræ audit MACROBIO *Saturn.* L. I. c. 12. p. 171. & *terreſtris beſtia* PLAUTO *Capt. Act.* I. *ſc.* 2. 86. p. 244.

RIS GENERE IMMOLANDI INITIUM PRIMUM SUMPTUM VIDETUR, *cujus veſtigia, quod initiis Cereris porci immolantur, & quod initiis pacis fœdus cum feritur, porcus occiditur, & quod nuptiarum initio antiqui Reges ac ſublimes viri in Hetruria in conjunctione nuptiali nova nupta, & novus maritus primum porcum immolant. Priſci quoque Latini, & etiam Græci in Italia idem factitaſſe videntur.* L. II. *de Re Ruſt. cap.* 4. Paria ſcribit ATHENÆUS *Deipn.* L. IX. 14 p. 401. οι δε συν ειρησθαι οιονει θυν τον εις θυσιαν ευθετουντα. *Quidam συν dici putant, quaſi θυν, quod ſacrificiis apta ſit.* PITISCUS *Lex* A. R. *v. Porca.* VOSSIUS *Etymol. v. ſus* SUIDAS *in voce* βους inter hoſtias animatas recenſet etiam ſuem; Θυομενων των ἐμψυχων, προβατου, ὑος, αιγος βοος, ὀρνιθος, χηνος ἐθυετο ἑβδομος ὁ ἐξ ἀλευρου. *Cum enim hæc ſex animalia immolarentur, ovis, ſus, capra, bos, gallina, anſer, ſeptimus bos ex farina confectus immolabatur,* ſc. a pauperibus, quod animatum immolare non poſſent. ALEX. *ab* ALEXANDRO inter ſacrificia Deorum, quorum ſola anima conſecrabatur, frequentia fuiſſe affirmat *oves, SUES, capras, boves,* &c. quæ niſi puræ eſſent & lectæ ad rem divinam non proficere putabant. *Gen. Dier.* L. III. c. 12. *ab initio,* & quibusdam interjectis VARRONIS verba in compendium redacta exhibuit: *Fuit memoriæ proditum, a ſuilli pecoris genere immolandi initium Romæ primum factum &c.* Idem illud affirmat OVIDIUS L. XV. *Metam.* III. *ſq.*

- - - - - - Prima putatur
HOSTIA SUS meruiſſe mori.

Idem FASTOR. L. IV. 413.

A bove ſuccincti cultros removete miniſtri,
Bos aret, IGNAVAM SACRIFICATE SUEM.

Et L. VI. 179. ubi de vita priſcorum loquitur:

Sus erat in pretio, CÆSA SUE, feſta colebant.

STUCKIUS de ſacrificiis Gentilium p. 43. §. 3 Græ-

§. 3.

Græcis etiam ſacrificium porcinum in uſu fuiſſe vel unicum exemplum manifeſtum faciet, quoniam in ſequentibus plura occurrent; ARISTOPHANES *in Pluto Act.* IV. *ſc.* I. v. 820.

> Και νυν ὁ δεσποτης μεν ἐνδον θυει
> Ὑν, και τραγον, και κριον ἐστεφανωμενος.
>
> *At herus intus nunc immolat*
> *SUEM, hircum & arietem coronatus.*

Lacedæmonii ſuillo genere in ſacris plurimum ſunt uſi, adeo, ut regi ſuo de omnium porcarum partu, unum porcum lege aſſignaverint, ne ſcilicet victimis unquam ille careret, præſertim ſi qua in re neceſſaria Dii eſſent conſulendi, quod XENOPHON *de Republ. Lacedæm.* p. 671. *Baſil.* 1568. *fol.* ex inſtituto Lycurgi factum refert. Elegans ad ſacrificium ducti apri deſignatio cernitur in gemma apud FORT. LICETUM *in Gemm. Annul. Antiq. ſchem.* 32. & Monumentum Celticum ſacerdotis ſuem immolandum portantis apud *du CHOUL de La Religion des anciens Romains* p. 303. Aliquando etiam *ſues quinquennes* mactati. HOMERUS *Od.* 14. 419. ait de ſacrificio

> Οι δ᾽ ὑν ἐισηγον μαλα πιονα, πενταετηρον
>
> *Hi autem SUEM adduxere valde pinguem, QUINQUENNEM.*

§. 4.

Porci ad ſacrificia decimo a partu die apti erant, puri etiam habebantur, & tum *porci ſacres* dicebantur; ALEX. *ab* ALEX. G. D. L. III. c. 12. FOETUS SUIS, *decimo a partu die PURI habentur, ideo SACRIFICALES dicti.* PLAUTUS *Act.* IV. *Rudent. ſc.* 6. 4.

> *ſunt domi agni & PORCI SACRES.*

TAUBMANNUS ibidem, *Porci ſacris deſtinati appella-*

pellabantur SACRES, TIBULLUS myſticos vocat, ARISTOPHANES μυϛηρικας & μυϛικας. p. 1240. JOH. SAUBERTUS *de ſacrif. Vett. cap.* 18. p. 364. & *cap.* 23 p. 506. PITISCUS *Lex.* A. R *v. Porcus.* VARRO *l. c. Qui a partu decimo die* (a) *habentur PURI, ab eo appellantur ab antiquis SACRES, quod tum ad ſacrificia idonei dicuntur primum.* Porci alias ad ſacrificia electi, *Eximii* (b) dicebantur, quod ut majores & optimi de grege eximerentur, ut DONATUS *ad Terent. Hecyr.* A. I. ſc I. 9. *MACROBIUS Saturn.* L. III. 5. p. 277.

§ 5.

Græcis hoſtia talis dicebatur αΦελης, unde HESYCHIUS αΦελης, ἀσινης, καθαρος, ὁλοκληρος, ὁ μητε πλεοναζων, μητε δεων τι τȣ σωματος. αΦελης *idem eſt quod integer, purus, perfectus, cui nihil ſuperfluum eſt, nec deficit in corpore.* Et hæc integritas ſpectabat corpus. Sed habebant quoque gentes ſigna quædam & criteria, quibus puritatem animæ victimæ perſcrutabantur, unde PLUTARCHUS *de orac. defect.* p. 437. ait, Δει το θυσιμον τω τε σωματι και τη ψυχη καθαρον ειναι, και ἀσινες, και ἀδιαφθορον. *Opor-*

(a) PLINIUS L. VIII. 51. dicit *ſuis fœtum ſacrificio die quinto purum eſſe*, pecoris die octavo, bovis trigeſimo.

(b) Uti enim ex omni genere optima quæque ſacris deſtinabantur, ita etiam ſingularia hoſtiis epitheta addita, ita Porci *eximii* ab eximendo dicti, Boves *egregii* à ſegregando, Oves *lectæ*, ab eligendo, quæ & alia poetis uſitata ſatis nota ſunt, ita VIRGIL. IV. Æneid. 57. *Mactant lectas de more bidentes, ibique Comment: & imprimis FRID. TAUBMANNUS. Idem Poeta* vocem *Eximius* etiam *Tauris* tribuit L. IV. *Georg.* 550. Græcis etiam τέλειοι *lectæ* illæ *victimæ* dictæ, quæ ab omni vitio & macula immunes erant, quas ſacer codex & ſcriptores Hebræi alii תמימים vocant. vid. SHERINGHAMIUS *ad Cod. Joma* cap. VII. miſn. 4.

Oportet hoſtiam tum corpore, tum anima puram eſſe, integram, incorruptam. Quomodo vero in puritatem animæ inquirerent idem PLUTARCHUS *l. c.* ſubjicit: την δε ψυχην δοκιμαζουσι τοις μεν ταυροις ἀλφιτα, τοις δε καπροις ἐρεβινθους παρατιθεντες. Το γαρ μεν γευσαμενον ὑγιαινειν ουκ οιονται. *ANIMAM EXPLORANT farinam tauris, CICERES SUIBUS apponentes. Si enim non guſtent, non eſſe ſanos judicant.* In ſacris enim omnia pura eſſe oportebat, *Puræ veſtes, pura vaſa, pura hoſtia, purum vinum, pura aqua,* quæ cuncta ex conſuetis dicendi formulis deduxit B. BRISSONIUS *de Form.* L. 1. *cap.* 8 p. 6. *edit.* F. C. CAROLI *Acad. Juliæ Prof. Celeb.* Requiſita victimarum omnium optime conjungit POLLUX L. 1. *cap.* 1. *ſegm.* 29. Τα δε προσακτεα θυματα, ἱερεια, ἀρτια, ἀτομα, ὁλοκληρα, ὑγιη, ἀπηρα, παμμελη, ἀρτιμελη, μη κολοβα, μη δε ἐμπηρα, μη δε ἠκρωτηριασμενα, μη δε διαστροφα. Σολων δε τα ἐμπηρα και ἀφελη ὠνομασε. *Adducendæ præterea victimæ, ſacræ, integræ, non exſectæ, perfectæ, ſanæ, innocuæ, omnia & recta membra habentes, non mutilæ, nec imperfectæ, nec membro aliquo captæ, neque truncatæ cauda, vel alia parte, neque diſtortæ. Solon vero* ἐμπηρα *etiam* ἀφελη *nominavit.* De integritate & puritate victimarum *vid.* J. P. PFEIFFERUS *Antiquitt. Græc.* L. 1. c. 14. J. G. LAKEMACHERI *Antiq. Græc.* S. p. 343. P. PICINELLI *Lumina Reflexa* p. 174. & alii.

§. 6.

Denique ſus aliquando etiam (ut & hoc addam) una cum *porcellis* immolabatur, qualis ſcrofa cum triginta porculis ab Ænea mactata eſt, & illa SUS CONFETA *dicebatur, quæ cum omni fetu adhibebatur ad Sacrificium.* FESTUS p. 92. Vocabulum hoc convenientiam habere videtur cum verbo *Confœtere*, quod occurrit apud JULIUM OBSEQUENTEM *Prodig. cap.* 115. dicentem: *ſub ſimulacro Deæ* (Junonis Soſpitæ) *cubile canis CONFOETUERAT*: qui vero locus interpretibus corruptus

tus viſus, quare CL. SCHEFFERUS *in notis* ita emendat, *canis confœta erat : Canis* autem *confœta* eſt, quæ ſuos omnes ſecum habet catulos, vel diviſim *cum fœtu erat*, quam utramque emendationem etiam approbat *noviſſimus Obſequentis editor CLAR. OUDENDORPIUS, pag.* 160. Cæterum de *ſacrificio porcino* ſingulorum in ſpecie Deorum jam jam pluribus erit dicendi locus, conferantur *ALDROVANDUS de quadruped. biſulcis* p. 396. *ſq. SPENCERUS de Legibus Hebr.* p. 137. *edit Pfaffii* & alii ſuo quique loco citandi.

CAP. II.

SUS IN SACRIFICIIS CERERIS, TELLURIS, BONÆ DEÆ ET MATRIS DEORUM, ITEM DE AMBARVALIBUS, PORCA PRÆCIDANEA, ET SUOVETAURILIBUS.

ARGUMENTUM:

§. 1. Porcus & Porca CERERI immolatus, ob tres rationes. Ceres Dea frumenti & cur? §. 2. (α) *Ratio*, quod *ſus ſegeti creſcenti* roſtro ſuo damnum infert. Lex Salaminia contra tales ſues §. 3. *Porca gravida* Cereri facta, & *gravida vacca* Telluri. §. 4. (β) *Ratio*, quod eſt animal fœcundum & proliferum. §. 5. (γ) ob utilitates quasdam *ſuis*. Ægyptiis fuit *ſationis* & *arationis* magiſtra. § 6. Porca in *Eleuſiniis ſacris*. Scriptores de hoc feſto, Myſteria illius non divulganda. Porca *aurea* & *argentea*. §. 7. Porcus *TELLURI* immolatus. Ceres Δημήτηρ & Δηω dicta: §. 8. *BONÆ DEÆ* ſacrorum deſcriptio, ei porca facta. Sacrificium *Damium* § 9 ſacra *Magnæ DEORUM Matris*, §. 10. *AMBARVALIA* deſcribun-

buntur. de fratribus *Arvalibus.* §. 11. Modus *luſtrandi agros* apud Celtas veteres. §. 12. *Porca Præcidanea.* Hoſtia *ſuccidanea.* Sacra popularia. §. 13. SUOVETAURILIA vel ſolitaurilia. *Montfauconius* notatus. §. 14. *Preces ſolennes* in luſtratione agrorum & immolatione ſuovetaurilium factæ. *Peſeſtas* morbus agri. §. 15. Suovetaurilia facta poſt cenſum in luſtratione populi. Scriptores de *Cenſoribus. Luſtrum* quid? alia. §. 16. Suovetaurilia facta ad *placandos manes.* τρύττια apud Græcos. Imagines Suovetaurilium. Suovetaurilia quando deſierint?

§. I.

SUS primum inter victimas ſacrificium fuiſſe, eique ſummam antiquitatem tribui, *capite anteced.* vidimus. Nunc per exemplorum inductionem eamus, & cui Deorum Dearumve ſpeciatim *porcus porcave* (a) immolatus ſit, videamus. Primum locum hic merito aſſignabimus CERERI: Tres vero rationes, rem curatius examinantes, afferri poſſunt, quare Cereri Deæ frugum & proventus (b) annui *porca* fuerit immolata.

)( )(§. 2. (A)

(a) Notatum fuit in omnibus ſacris Roman: fœminini generis victimas eſſe potiores. ALEX, *ab* ALEX D. G. L. III. c. 12.

(a) Ceres enim primo monſtraſſe dicitur uſum præparandi terram aratro, & ſemen injiciendi, metendi, commolendi, pinſendi, quæ pluribus probavit H. KIPPINGIUS *Antiq. Rom.* L. 1. c. 1. §. 15. JOH. NICOLAI *de Calcarium uſu & abuſu cap.* III. *p.* 24. *ALBRICUS de Deorum Imagg. cap.* XXIII. luculenter: *Ceres dicitur DEA FRUMENTI & SEGETUM, ac generaliter omnium ſeminum ac frugum, quæ terra producit, ſine qua ſpecialiter natura deficeret. VIRGILIUS* L. 1. *Georg.* 147. *Prima Ceres ferro mortales vertere terram Inſtituit.* Simulacrum Cereris æri impreſſum cernitur in *Muſeo del MOSCARDI* P. 1. L. 1. 22. p. 43. & P. II. p. 372. Celebratur & illa in *numo* MEMMII *Ædilis apud A. LE POIS in Diſc. ſur les Medaill. tab.* C. *no.* 1. p. 80.

§. 2

(A) *Prima eſt, quod ſus perdens agriculturam animal habeatur, & inventis ipſius Cereris infeſtum.* Sues enim frumento in agris creſcenti maximum damnum inferre, & plantas, frutices, & vites roſtro eruere & ſuffodere, neminem credo fugiet, agriculturæ non plane imperitum. Ne vero inultum illud maneret, agreſtes ſuem in honorem Deæ ſementi præfectæ mactabant. Et hanc rationem reddit *HYGINUS fab.* 277: *Ceres fruges ſerere, boves domare, & alumno ſuo Triptolemo fruges ſerere demonſtravit, qui cum ſeviſſet, & ſus* id eſt porcus (verba hæc pro gloſſemate habentur) *quod ſeverat, effodiſſet, SUEM COMPREHENDIT, & duxit ad ARAM CERERIS, & frugibus ſuper caput ejus poſitis, eidem CERERI immolavit. LUD. NONNIUS* L. II. *de Re Cib. cap.* I. *Cereri,* inquit, *porcum immolabant, quod ille ſegetes everteret, quemadmodum Caprum Baccho, quod vitibus noceret; itaque nocua hæc animantia primum ſacrificarunt, ob damna, quæ agricolis inferrent, Deos rati ſacrificia hæc lubenti animo ſuſcipere, quod ab infeſtiſſimis ſuis hoſtibus pœnas exigerent.* Nec Poetæ abludunt, *OVIDIUS* L. XV. *Metam. v.* III.

- - - - - Prima putatur
Hoſtia SUS meruiſſe mori, quia SEMINA PANDO
ERUERIT ROSTRO, ſpemque interceperit anni.

Et IDEM Faſtor. L. I. 349.

Prima CERES avidæ gaviſa eſt SANGUINE PORCÆ
Ulta ſuas merita cæde nocentis OPES.
Nam ſata vere novo teneris lactentia ſulcis
Eruta SETIGERÆ comperit ore SUIS.

CALLIMACHUS Hymno in Dianam vs. 157.

- Συες ἐργα, συες φυτα λυμαινόνται.
Sues agrorum opera, ſues plantas devaſtant.

PITISCUS Lex. Antiq. Rom. v Porca. J. LOMEIERI Epimenides cap. 29. p. 347. *SCHOLIASTES Ariſtophanis in Ranis* A. I. *ſc.* 7. Χοιροι τη Δημητρι, και τω Διωνυσω ἐθυοντο, ὡς λυμαντι-

και των Θεων δωρηματων. *SUES CERERI & Baccho mactabantur, tanquam perditores utriusque Dei donorum.* *ÆLIANUS de Animal.* L. X. c. 16. p. 590. *Αθηναιοι δε εν τοις μυστηριοις καταθυουσι τας ὑς, και μαλα δικαιως. λυμαινονται γαρ τα λη̈ια. και εισπηδησασαι πολλακις τους μεν καινους των σταχυων, και ουδεπω ὡραιους καταχλωσι, τους δε εξορυττουσιν.* *Athenienſes in Myſteriis jure optimo SUES IMMOLANT, propter PERNICIEM, quam SEGETIBUS moliuntur. Nam ex ſpicis ſæpe illas, quæ nondum ad maturitatem pervenerunt, vaſtant, alias effodiunt.* *PHURNUTUS de Natura Deorum cap. 28. in Th.* Gale *Opuſc. Myth.* p. 210. *ὑς δε πληξας προσανελειν λεγεται, δια το τας ὑς δοκειν λη̈ιβοτειρας ειναι.* *Dicitur* (de Cerere loquitur) *& porcos interfeciſſe, quia iſtud animal SEGETEM DEPASCERE ET VASTARE conſueverit.* *QUINTUS CALABER* L. XI. 170. *ſq.* p. 568. comparat Græcos depulſos porcis a canibus ex ſegete fugatis:

Ως δ' ὁτε τις σιαλοισιν ανηρ ες λη̈ιον αυον
Ερχομενοις, πριν αμαλλαν ὑπ' αμητηρσι δαμηναι,
Αντι επισσευη κρατερους κυνας.

Ac veluti vir quiſpiam in PORCELLOS, IN ARIDAM SEGETEM
IRRUENTES, antequam manipuli a meſſoribus fuerint proſtrati,
Obviam concitat robuſtos canes.

CELEB. BOCHARTUS Hieroz. P. I. L. III. 29. p. 982. 983. ex Græcis ſcriptoribus multa exempla aprorum, Calydonii, Samii, Erymanthii, Clazomenii agros devaſtantium excerpſit. *ÆSCHYLUS apud ATHENÆUM* L. IX. c. 4. p. 375. porcum ſacrificari jubet, quonium multa damna domui intulerat:

Θυσας δε χοιρον τον δε της αυτης ὑος
Ἡ πολλα γ', εν δομοισιν ειργασται κακα
Δονουσα και τρεπουσα τυρβ' ανω κατω.

PORCUM SACRIFICA, cum ipſa SUE
Multis ædes affecit illa damnis,
Quatiens, evertens ſurſum, deorſum, omnia conturbabit.

Salaminii eum in finem ſeveram legem tulerunt in ſues agros depaſcentes, quam refert *ÆLIANUS* L. V. *de Anim. cap.* 45. Εν Σαλαμινι δε χλωρȣ σιτȣ και ληϊȣ κομωντος ἐαν συς πεσȣσα ἀπωκειρῃ, νομος ἐστι Σαλαμινιων τȣς ὀδοντας ἐκτειβειν ἀυτης. και τȣτο ἐιναι το παρ Ὁμηρῳ συος ληιβοτειρης Φασιν. *In Salamine: ſi ſus ſegetem herbeſcentem fuerit depaſtus, EJUS DENTES lege Salaminenſium EXTERUNTUR; atque hanc eſſe ajunt apud Homerum SUEM FRUGIVORAM. NIC. CAUSINI Parab. Hiſt.* L. VII. c. 109. p. 363.

§. 3.

Imprimis *Porcam GRAVIDAM Cereri* immolabant; teſte enim *MACROBIO* L. III. *Saturn.* C. XI. p. 290. *ad diem duodecimum Calendas Januarias Herculi & Cereri faciunt SUE PRÆGNANTE, panibus, mulſo;* Eadem repetit *ALEX ab ALEX.* D. G. L. III. c. 12. *Herculi & Cereri* XII. *Calendas Januarias* SUE, *panibus, & mulſo ſacrum fit, ſi tamen SUS PRÆGNANS ſit, aliter non habetur pura. OVIDIUS* L. II. *ex Ponto El.* 9. 30.

Vana laborantes ſi fallat vota coloni
Accipiat GRAVIDÆ cur SUIS EXTA CERES?

IDEM L. I. *Faſt.* 671.

Placentur frugum matres, TELLUSque CERESque
Farre ſuo, GRAVIDÆ viſceribusque SUIS.

MACROBIUS L. I. *Saturn.* c. XII. p. 171. *Affirmant quidam Majam, cui menſe Majo res divina celebratur, terram eſſe, hoc adeptum nomen a magnitudine; ſicut & magna mater in ſacris vocatur, aſſertionemque æſtimationis ſuæ etiam hinc colligunt, quod* SUS PRÆGNANS *ei mactatur, quæ* HOSTIA PROPRIA EST TERRÆ. Hinc ſæpius in numis Romanorum, inter ea, quæ ad agriculturam faciunt, apparet *ſus*, cujusmodi *Panſæ* eſt apud *GVIL. du CHOUL de Relig. Vett. Rom.* p. 119. 120. JOSEPHUS SCALIGER produxit etiam numum Q. VIBII (a) C. T. ubi *Ceres cum porca* cernitur, *Caſtigat. in Tibull.*

(a) Ex eadem Vibia ſcilicet familia fuit *Cajus Bibius Fauſtus* id eſt

Tibull. L. I. Eleg. X. quales numi plures ob lætam meſſem Cereris donum cuſi ſunt. Ratio eſt in promptu, cur *porcam gravidam* mactarent, quia terra tum etiam ſemine gravida erat. Eandem reddit *OVIDIUS* L. IV. *Faſt.* 633.

Nunc gravidum pecus eſt, GRAVIDÆ quoque ſemine TERRÆ,
Telluri plenæ VICTIMA PLENA datur.

Eum in finem *vaccam gravidam* telluri etiam mactabant. *OVIDIUS* L. IV. *Faſt.* 665.

Morte boum Tibi, rex, Tellus placanda duarum
Detque ſacris animas una juvenca duas.

& vers. 670.

- - GRAVIDÆ poſceris exta BOVIS.
Extra bovis gravidæ dantur, fœcundior annus
Provenit, & fructum terra pecusque ferunt.

BION Idyll. IV. in colloquio Cleodami & Myrſonis Paſtorum, quærit alter alterum, quam partem anni ille optaret, aut jucundiorem haberet, vovit alter *vers:* 15.

Ἐιαρ ἐμοὶ τριποθαλον ὁλω λυκαβαντι παρειη
Ανικα μητε κρυος μηθ' ἁλιος ἀμμεβαρυνει
Ἐιαρι παντα ΚΥΕΙ, παντ' ἐιαρος ἁδεα βλαςει.

Ver mihi ter exoptatum toto anno adſit,
Quum neque frigus, neque ſol nos gravat,
VERE OMNIA FOECUNDA ſunt, omnia vere ſuavia germinant.

§. 4.

(B) Secunda Ratio eſt, quod ob *fœcunditatem* &

eſt *VIBIUS*, *cujus* gemma elegantiſſime cælata cernitur in A. Fr. *GORII Inſcriptionibns Antiquis Græcis & Rom, quæ exſtant in urbibus Etruriæ* P. 1. *in urbe Florentiæ tab.* VI. *fig.* III. in qua porca mammis parvulos ſues lactans, *boni ominis ſymbolum*, ut explicat A. M. *Salvinius* in *Obſervatt.* p. 58. *Florent.* 1727. *fol.*

frequentem prolem animal hoc Cereri immolatum ſit, ut me docuit *PHURNUTUS de natura Deorum.* p. 211. *Θυουσι δ' ὑς ἐγκυμονας Δημητρι, πάνυ οἰκειως. Το πολυγονον και ἐυσυλληπτον και τελεσφορον παριςαντες. Immolant autem Cereri admodum convenienter* SUES PRÆGNANTES, *propter terræ fertilitatem,* & FACILEM CONCEPTUM, *& abſolutam maturitatem.* Convenit hic fabula apud ÆSOPUM *cap.* 69. cum *ſus* & *Canis*, de fœcunditate certarent, dixit Canis, *FOECUNDAM ſe eſſe maxime pedeſtrium omnium*, & ſus occurrens, inquit, ſcito cœcos tuos te catulos parere.

§. 5.

(C) Tertiam etiam addo rationem, quod nempe *Utilitas quædam* ex hoc animali in humanum genus redundarit, cum artem arandi & invertendæ terræ rationem primum ex ſuillo roſtro Veteres didicerint. Licet enim Ægyptiis hujusmodi animal ut impurum, deteſtabile & voraciſſimum haberetur, tamen eo in agricultura utebantur, ut recens injectum agro ſemen pedibus inculcarent, & humo obtegerent, ne ab avibus devoraretur, ſed eo felicius & copioſius creſceret. PLUTARCHUS *quæſt. ſymp.* L. IV. pr. V. dicit Ægyptios ideo revereri ſuem, quod *ſationis* & *arationis* magiſtra fuerit. *Πρωτη γαρ σχισασα τω προυχοντι της ὀρυχης (ως φασι) την γην, ἰχνος ἀροσεως ἐθηκε, καὶ το της ὑνεως ὑφηγησατο ἐργον. ὁθεν και τουνομα γενεσθαι τω ἐργαλειω λεγουσιν. ἀπο της ὑος. Prima enim ſus (ut ajunt) roſtro terram findens veſtigium arationis impreſſit, ac vomeris opus ſubminiſtravit, quem hynis inde dictum ſunt, qui putent.* In ſequentibus eadem leguntur, quæ & apud *ÆLIANUM* occurrunt, L. X. *de Anim. cap.* 16. *Ευδοξος δε φησι φειδομενους τους Αιγυπτιους των ὑων μη θυειν αὐτας, ἐπει του σιτου σπαρεντος ἐπαγουσι τας ἀγελας αὐτων. 'αι δε πατουσι τους πυρους, και εις ὑγραν την γην ὠθουσιν, ἱνα μενη ἐμβιος, και μη ὑπο των ὀρνιθων ἀναλωθη. Eudoxus inquit, Ægyptios ab immolandis ſuibus parcentes eis ſe abſtinere; quod*

poſtea-

poſteaquam ſementem fecerunt, eorum greges ad proterendam & CONCVLCANDAM FRVMENTORVM SATIONEM atque depellendam in altiorem terram & humidiorem inducere ſoleant, ut hac quaſi occatione terra obducta, ne ab avibus ſemina exhauriantur.

§. 6.

In ELEUSINIIS SACRIS *Cereris* in honorem celebratis etiam porca mactabatur, quæ inde *Myſtica* dicebatur, unde ARISTOPHANES *Acharn. Act.* III. ſc. 2. 17. filias ſuas pro porcis vendere volens, jubet, ut ſaccum ingreſſæ, ita grunniant, ut *porci myſterici* eſſe videantur.

Κ' ἤπειτεν ἐς τον σακκον ὡδ ἐσβαινετε
Ὁπως δε γρυλλιξειτε και κοιξετε
Χ'ησειτε φωναν χοιριων μυστηρικων

In ſaccum hunc ſic irrepite,
Grunnite inſuper, & coiſſate
Et PORCARUM vocem emittite quaſi MYSTICARUM.

Et paulo poſt interrogatus, quid ferret, porcas ſe myſticas ferre reſpondit: *Act.* III. *ſc.* III. 15.

Χοιρους ἐγωνγα μυστικας
PORCAS mecum apporto MYSTICAS.

SCHOLIASTES cauſam affert δια το ἐν τοις μυστηριοις της ημητρος θυεσθαι χοιρους, *propterea quod in* MYSTERIIS CERERIS (a) *ſacrificarentur PORCÆ.*

ÆLIA-

(a) Conferri merentur Autores, qui pluribus *Eleuſiniorum* argumentum inquiſivere, quos inter eminet J. MEURSII *ſing. liber de Cereris Eleuſiniæ ſacro ac feſto in Jac.* GRONOVII *Theſ. Antiq. Græc.* T. VII. p. 109. & *Autt. citt. a* J. A. FABRICIO *Bibl. Antiq. p.* 312. *vid.* PITISCUS *in Lex. Antiq.* M. *de* BOSE *dans les memoires de Literature de l' Academie Royale* T. VI. p. 430. ſq. ubi & de inſtitutione hujus feſti in marmore ſepulchrali depicta, egit.

ESCHEN-

ÆLIANUS l. cit. Ἀθηναιοι δε ἐν τοις μυστηριοις καταθυουσι τὰς ὗς. *Athenienſes in MYSTERIIS MACTANT SUES. TIBULLUS* L. I. *El.* 10. 25.

At nobis ærata lares depellite tela,
Hoſtiaque e plana MYSTICA PORCUS hara.

TURNEBII Adverſ. L. XXIX. 32. p. 1055. Imo etiam cruore earum ſedilia templi tingebant, quod teſtatur *Idem SCHOLIASTES* Ἐιωθασιν ὁι Ἀθηναιοι σφαζειν δελφακα, και ραινειν τασ καθεδρας τω ἁιματι ἀυτου ἐις τιμην της Δημητρος. *id eſt. Conſuevere Athenienſes ſacrificare PARVAM PORCAM* Δελφακα, *& LINIRE CATHEDRAS ſanguine ejus in honorem Cereris.* Myſteria hæc ſub ſilentii ſigillo peracta, & minime enuncianda fuiſſe, ex conſuetis loquendi modis demonſtravit *B. BRISSONIUS de form.* L. I. *cap.* 2. p. 3. cui junge *ILL. SPANHEMIUM ad Callim Hymn. in Cerer.* v. I. *ALEX. ab ALEX.* L. VI. c. 19. *& ibi TIRAQUELLUM.* Cæterum annectere hic lubet *PORCAM AUREAM & ARGENTEAM, quæ* ſecundum *Capitonem Aëtium* apud *FESTUM,* p. 356. *etſi numero hoſtiarum non ſint, nomen tamen earum habent, altera ex auro, altera ex argento facta, adhibentur SACRIFICIO CEREALI.* Moris hujus præter *Feſtum* nemo meminit, *DACERIO ibidem* monente.

§. 7.

Quoniam vero extra aleam *Cererem* (a) & *Tellurem* (b) idem numen eſſe creditur *teſte EURIPIDE in Bacch.* v. 276. - - Δημη-

ESCHENBACHIUS *in Orphei Argonaut.* p. 264. J. G. LAKEMACHERUS *Antiq. Gr. S.* p. 615. ſq. docte & concinne. JOH. FASOLDUS *de Feſtis Græc. Dec.* II. *cap.* I. p. 107.

(a) Non tantum copulari, ſed etiam jungi & easdem eſſe *Veſtam, Deorum Matrem, Cererem, Opem, Terram* demonſtrat G. D' *ARNAUD in Comment. de Diis* Παρεδροις *cap.* XXII. *p.* 141. *ſq.*

(b) *Ceres* ſive *Terra mater* annumeratur *Diis inferis* θεοις χθο-

νιοις

- - Δημητηρ Θεα

Γη δ᾽ ἐστιν, ὀνομα δ᾽ ὁποτερον βουλει, καλει.

- - *CERES DEA*

TERRA eſt, nomine vero, utro vis, eam appella.

& aliis, ita & *immolatio porci Telluri* adſcribitur a Veteribus *FESTUS* p. 351. *PLENA SUE TELLURI MATRI ſacrificabatur, quod pecudis id genus, cum ſeritur, ſatis inimicum, quia roſtro ſemen fodiendo corrumperet: ANT. AVGVSTINVS*, & *JOS. SCALIGER in nott. ad h. l. ARNOBIVS* L. VII. *TELLVRI matri SCROPHA ingens immolatur FOETA. HORATIUS* L. II. *Epiſt.* I. 142.

)()()(*Cum*

vios (quibus itidem *porcus* immolatus, ut alibi pluribus) *Proſerpinæ* nempe *Plutoni* & *Mercurio*, qui in mortuorum cura pro diverſa tamen χρεσει, communi opera gaudebant, & collegium aliquod ſeparatum conſtituebant, & Ceres ſive Δημητηρ curam ideo mortuorum gerebat, quia *terra mater* omnes mortuos excipit, & in ſinu ſuo recondit. vid. *CEL. RELANDI Diſſ. Miſcell.* P. I. p. 197. Unde vero Dea hæc Δημητηρ dicta, ſub judice lis eſt. Optime me judice dicitur a Δηω nomine Cereris apud Poetas frequenti & *Mater*, quod occurrit apud LYCOPHR. *Alex.* v. 621.

Δηους ἀνειναι μη ποτ᾽ ὀμπνιον σταχυν

Ut nunquam Cereris almam emittant ariſtam

ubi TZEZES Δηω λεγεται ἡ Δημητηρ, παρα τῳ δαιω, το μεριζω, ἡ μεμερισμενη πασιν. & *THEOCRITUM. Id.* VIII. 3.

Τα ΔΗΟΙ γαρ ἐτευχε Θαλυσια

Cereri faciebat Thalyſia

PHURNUTUS cap. 28. Alia loca apud EURIPIDEM, ARISTOPHANEM, THEOCRITUM *aliosque* attulit *Idem* RELANDUS *T. II. l. c. p.* 104. JOH. POTTERUS *ad Lycoph.* l. c. p. 153. 155. MENAGIUS *ad Diog. Laert.* T. II. p. 320.

Cum ſociis operum, & pueris, & conjuge fœda
TELLVREM PORCO, Sylvanum lacte piabant.

§. 8.

Eadem Dea, quæ *Ceres* & *Tellus* dicitur, occurrit etiam ſub tertio Nomine *BONÆ DEÆ*, (a) qui titulus ei ſummo jure competit, quoniam mortalibus bonitatem & benignitatem ſuam præ reliquis Diis inſigniore & uberiore modulo impertit, & omne, quod mortale eſt, ex divite terræ penu ſuſtentatur. *CORNELIUS LABEO* apud *MACROBIVM* L. *1, ſat.* p.171. illud amplius explicat, quando eandem eſſe *Bonam Deam* & *Terram* „ex ipſo ritu occultiore ſacrorum doceri poſſe confir„mat. Hanc eandem *Bonam Deam Faunamque & Opem & „Fatuam* pontificum libris indigitari. *BONAM*, quod „omnium nobis ad victum bonorum cauſa eſt. *FAU„NAM* (b) quod omni uſui animantium favet. *OPEM* „quod ipſius auxilio vita conſtet. „*FATVAM* a fando &c. Dea hæc digna habita, quæ a ſolis mulieribus miniſtraretur, ut proinde maribus omnis acceſſus conſueta formula *Ite profani* (c) interdictus fuerit, unde *JUVENALIS ſat.* VI. 314. feſtum illius appellat.

- - *Nota*

(a) Græcis *Gynæcia* dicebatur, eique Romani canem immolabant, pro his, qui domi naſcebantur, dicebatur etiam ea ex corruptibilibus generationes facere, & quum res divina illi fieret, optabant nemini boni evenire, qui domi naſceretur. ALEX. *ab* ALEX. L. III. c. 12.

(b) *Fauni* ſoror vel conjux fuit. *LACTANTIVS Inſtitutt. Divin.* L. I. c. 22.

(c) De formula hac in ſacris uſitata pluribus *BRISSONIVS l. c.* p. 2. E contra quibusdam ſacris mulieribus inter eſſe non

- - *Nota BONÆ SECRETA DEÆ.*

PROPERTIUS L. IV. *El.* 10. 25.

Fœmineæ loca clauſa Deæ, fonteſque piandos
Impune & nullis ſacra retecta viris.

verſ. 53.

Parce oculis hoſpes, lucoque abſcede verendo:
Cede agedum, & tuta limina linque fuga.

TIBULLUS L. I. VI. 22.

Sacra BONÆ MARIBUS non adeunda DEÆ.

Quin imo tantam puritatem animi & corporis matronæ præ ſe ferebant, ut etiam picturæ animalium maſculorum contegerentur. *SENECA Epiſt.* 98. *JAC. OUZELIUS ad Minut. Felic.* p. 140. G. I. *VOSSIUS Theol. G.* L. IX. c. 27. p. 270. J. PASSERATIUS *ad Propert. ll. cc. p.* 675. 679. 680. PLUTARCHUS *Quæſt. Rom.* p. 16. Ου γαρ μονον ἐξοικιζουσι τους ἀνδρας, αλλα και παν ἀρρεν ἐξελαυνουσι της οικιας, ὁταν τα νενομισμενα τη θεω ποιωσι. *Non enim ſolum maritos, ſed omnes in univerſum mares domo exterminant, cum Deæ ſacris operantur ritibus.* Inde etiam ſacra hæc *Myſteria Romana* appellata eſſe vult J. Fr. *GRONOVIUS Libro novo* (ſive IV) *Obſervatt. cap.* IX. p. 139. Mulieres *Bonæ Deæ* ſacra facientes *Vinum ei libabant*, quod tamen *lac* nominare ſolebant, & vas, in quo vinum inditum erat, *Mellarium* appellabant, teſte *MACROBIO* L. I. *Sat.* 12. p. 172. *MEURSIUS ad h. l. PLUTARCHUS l. c.* p. 15. 16. Οινον δε ἀυτῃ σπενδουσι, γαλα προσαγορευουσαι *VINUM ei ſub LACTIS nomine libare ſolent.* Sacra hæc quotannis *noctu* (a) cele-

non licebat IDEM p. 7. *no.* 10. *conf.* SELDENUS *de ſynedr.* L. I. c. 10. p. 275. J. PH. PFEIFFERI *Antiq. Græc.* p. 86.

(a) Græcis & barbaris ſanctiora fuerunt ſemper nocturna ſacrificia, apud Romanos vero lege Romuli cautum fuit, *nocturnas in templo vigilias ne habento.* Ita etiam in legi-

brabantur in domo Pontificis Maximi pro ſalute populi Romani. Quæ tamen poſtea mirum quantum immutata, & omni flagitiorum & libidinis genere conſpurcata fuere, cum abditiſſima hæc & propudioſa ſacra in ſubterraneis & fornicatis hujus Deæ ſacellis ad libidinem implendam agebant, qualia execranda Priapi ſacra etiam in cryptæ receſſibus celebrabantur. Hinc *CICERO Oratione in P. Clodium* (a) invehitur, quod, quia Muciam Cæſaris uxorem amabat, veſte muliebri indutus & ſacrificantium fœminarum turba permiſtus, ædem Pontificis M. intraverit, ut amicam ſalutare poſſet, quare eundem nominat Hominem eum, *qui pulvinaribus BONÆ DEÆ ſtuprum intulerit, eaque ſacra, quæ Viri oculis, ne imprudentis quidem, aſpici fas eſt, non ſolum aſpectu virili, ſed flagitio ſtuproque violarit. ON: PANVINII Civitas Romana*, p. 144. ſacrificium hujus Deæ conſtabat *Porca*, qua illam placare ſolebant, teſte *JUVENALI Sat.* II. 86.

> *Atque BONAM teneræ placant abdomine PORCÆ*
> *Et magno cratere DEAM.*

Mul-

bus XII. tabularum, teſte CICERONE *de Legibus* L. II. ſancitum fuit, *nocturna mulierum ſacrificia ne ſunto, præter illa, quæ pro populo rite fient. Damium* ergo, id eſt ſacrificium quod pro δημω *populo* fiebat, lege hac non prohibitum fuit, quin potius conceſſum. Imperatores *Valentinianus* & *Valens in Cod Theod. de Maleſ.* L. VII. contra nocturnos conventus ſtatuerunt. *Ne quis deinceps NOCTURNIS TEMPORIBUS aut nefarias preces, aut magicos apparatus, aut ſacrificia funeſta celebrare conetur.* De ſacris nocturnis Veterum *vid. diſſ. WEBERI Lipſ.* 1719. 4. J *MEURSII Miſcell. Lacon.* L. 2. *cap.* 14. D. *KANSDORFII diſſ de ſacris Nocturnis Vett. RELANDI Diſſ. Miſcell.* P. I. p. 202.

(a) De hoc Clodii facto *confer* SUETONIUM *Jul. Cæſ. cap.* VI.

Mulſum & *Cruſtulum* Bonæ Deæ oblata fuiſſe patet *ex Inſcriptione*, quæ occurrit in A. F. *GORII Inſcriptionibus Florentinis* P. I. p. 316. *Inſcript.* 64.

NATALI AUGUSTÆ MULSUM ET CRUSTULUM MULIERIBUS VICANIS AD BONAM DEAM PECUNIA NOSTRA DEDIMUS.

Feſtum hujus Deæ proprio nomine dicebatur *DAMIUM*, de quo *FESTUS* p. 113. *DAMIUM ſacrificium, quod fiebat in operto, in honorem BONÆ DEÆ, dictum a contrarietate, quod minime eſſet* δημοσιον *id eſt publicum. Dea quoque ipſa Damia, & ſacerdos ejus Damiatrix appellabatur. JOS. SCALIGER ad h. l. & alii* negant, feſtum hoc κατ' ἀντιφρασιν quaſi *minime publicum*, ſed potius publicum nominandum, quoniam pro populo publicis ſumtibus fiebat. vid. N. *ZACERRA Philol.* T. II. P. XI. p. 717. ſq. *PITISCUS ad Sueton. Caeſ.* l. c. p. 14 *COMMENTATT. ad Juvenalis ll. cc.* H. *KIPPINGII Ant. Rom.* L. I. X. §. 12. C. C. *WOOG diſſ. de Hæreditate ſacrorum privatorum.* p. 11. *Lipſ.* 1738. *TH. REINESIUS ad Inſcriptionem* 125. L. I. p. 161.

§. 9.

Eadem hæc *Bona Dea* occurrit etiam ſub nomine MAGNÆ MATRIS DEORUM & eadem cum *Terra* eſt; MACROBIUS L. I. *Saturn. cap.* 21. p. 210. *quis ambigat matrem Deum Terram haberi?* Figuram ejus optime deſcripſit LUCRETIUS L. II. 598. ſq. E Phrygia cultus ejus Romam delatus, & Oraculorum juſſu introductus, cujus ritum tradidit LIVIUS & OVIDIUS *in Faſtis* Communis omnium Mater habebatur, a qua & omnium rerum creatarum cultum dependere putabant, unde & *in Inſcr. apud REINESIUM* Cl. I. XXXIX. p. 64 SUMMA PARENS dicitur, & *Mater Deum ſalutaris* in numo Fauſtinæ apud *ILL. SPANHEMIUM ad Imperatt. Juliani* p. 194. Cætera conveniunt, cum ſacris *Bonæ Deæ.* Huic

Deæ itidem *porcam mactatam* fuiſſe patet ex *SERVIO ad Virgilii Aen.* L. VIII. v. 84. ubi poeta refert, Æneam Junoni candidam ſcropham cum porcellis immolaſſe, quam Deam *Scholiaſtes SERVIUS* ex mente Theologorum de *Matre Deum*, quæ etiam *Terra* dicitur, explicat, ut alibi monuimus. *ALEX ab ALEX* L. III. 12. de ſacrificio Matris Deorum: *DEORUM quoque MATRI nullum ſacrum niſi de PORCA fieri permiſſum.* - - & paulo poſt: *In ſacris Deæ Phrygiæ, quæ Matuta & Mater Deum dicta eſt, cui Galli exſecti membra ſecabant, cymbala pulſantes, PORCAM tanquam impuram hoſtiam Romani non admiſere.* Ex his concludo, alicubi Matri Deum nullum aliud animal præter *porcam* factum eſſe, & Romanos porcam tanquam impurum animal in ſacris Cybeles vetuiſſe.

§. 10.

In Divæ Cereris honorem celebrabant Veteres AMBARVALIA, ut ſcilicet felicem frugum germinationem (a) uberem proventum agrorum expeterent, neve ſeges meſſem fallacibus herbis eluderet, menſe Majo *luſtrabant agros ſuos, in Ambarvalibus*, quæ plurimum ad fertilitatem conferre putabantur. Ritus horum ſacrorum erant ſequentes. Quisque Paterfamilias eligebat ſibi hoſtiam, quæ erat *porca,* in *Cereris* (b) ſacrificium, cujus

(a) Græci in honorem Cereris ob anni fertilitatem tria feſta celebrabant, Ἁλωα, Θαλυσια & Πϱοχαϱιστηϱια dicta, quæ ſingula deſcripſit JOH. FASOLDUS *in libro de Feſtis Græcorum* p. 173. 174. & 190.

(b) Singulares quidam Dii in ſacro Cereali invocati ſunt, quos nominavit SERVIUS ad L. 1. *Georg.* 21. nempe *Vervactorem, Reparatorem, Imporcitorem* & plures alios. Pertinet huc Saturnus *Stercutus*, a Romanis ita vocatus, quod primus

cujus collum querna corona ornabant, eamque ter circum ſata ducebant, quam omnis ruricolarum chorus quernis frondibus ornati, & laudes Cereris ebuccinantes, cum tripudiis & ovationibus ſequebantur. Ad hunc ritum reſpicit TIBULLUS L. II. *El.* I. v. I.

Quisquis adeſt, faveat, FRUGES LUSTRAMUS ET AGROS,
Ritus ut a priſco traditus extat avo.

& vers 17.

Dii Patrii, PURGAMUS AGROS, PURGAMUS AGRESTES,
Vos mala de noſtris pellite limitibus.

Totam pompam ruralem deſcripſit VIRGILIUS *Georg.* L. I. 343.

Cuncta tibi Cererem pubes agreſtis adoret,
Cui tu lacte favos, & miti dilue Baccho,
Terque novas circum felix (a) *eat hoſtia fruges*
Omnis quam chorus, & ſocii comitentur ovantes,
Et Cererem clamore vocent in tecta, nec ante
Falcem maturis quisquam ſupponat ariſtis
Quam Cereri, torta redimitus tempora quercu,
Det motus incompoſitos, & carmina dicat.

LUCANUS L. I. *Pharſal.* v. 591.

Mox jubet & totam pavidis a civibus urbem
Ambiri, & feſto purgantes mœnia luſtro,

Lon-

mus ſtercore fœcunditatem agris comparaverit. MACROBIUS L. I. *Saturn. cap.* 7. p. 152. de divis agricolarum nominatis *vid.* SALMASIUS *Plin. Exercit.* p. 724. Preces Cereri & Telluri operum conſortibus faciendas concepit *Ovidius & alii*, apud BRISSONIUM *de form.* L. I. *cap.* 91. p. 51.

(a) *SERVIUS ad h l. Felix hoſtia, id eſt, fœcunda, & dicit Ambarvale Sacrificium, quod ſæpe de porca fœcunda & gravida fieri conſueverat.*

Longa per extremos pomœria cingere fines
Pontifices ſacri quibus eſt permiſſa poteſtas.

Meminit & hujus victimæ *VOPISCUS in Aureliano* p. 316. *Itum eſt deinde ad templum, inſpecti libri, proditi verſus, luſtrata urbs, cantata carmina, AMBURBIUM CELEBRATUM, AMBARVALIA promiſſa, atque ita ſolemnitas, quæ jubebatur, expleta eſt.* Amburbia fiebant, cum urbs & pomerium luſtrabatur, & circum terminos urbis Romæ ducebantur, ut ſpeciatim indicat locus *Lucani* modo citatus. Interdum vero facto Amburbio Ambarvalia in finibus agri Romani fiebant, quare JOS. SCALIGER *ad Feſtum, ad vocem Amtermini*, Amburbia ab Ambarvalibus non diſtinguit, ſed eadem eſſe ſcribit. TURNEBIUS *Adverſ.* L. XVIII. *cap.* 17. Ambarvalis hæc victima poſtea publice a *fratribus Arvalibus* (a) Cereri fiebat. *POMP. FESTUS* p. 23. *AMBARVALES HOSTIÆ* (b) *appellabantur, quæ pro arvis a DUOBUS FRATRIBUS ſacrificabantur. Item AMBARVALIS HOSTIA eſt, quæ rei divinæ cauſa circum arva ducitur ab iis, qui pro frugibus faciunt,* quem etiam laudat in explicatione hujus vocis MACROBIUS *Saturn.* III. 5. p. 278. *SCALIGER & alii in notis ad Feſti locum* dudum monuerunt *a fratribus duodecim* ſcribendum, quoniam collegium fratrum Arvalium XII. membris conſtabat, ex diſertis teſtimoniis PLINII L. 18. 2. *ARVORUM SACER-*

(a) De Origine & ſacerdotio *Fratrum Arvalium* vid. *FENESTELLA cap.* III. *POMPONIUS LÆTUS cap.* IV. *Nova Acerra Philol.* T. I. p. 677. ſq. *ON. PANVINII Civitas Romana* p. 38. 174. *PHIL. a TURRE Monumentis Veteris Antii*, addita ſunt *Fragmenta Inſcriptionum Fratrum Arvalium recens in agro Romano effoſſa. Romæ* 1700. 4. *TH. REINESIUS ſyntagm. Inſcript. Antiq.* p. 180.

(b) *Hoſtiæ Luſtrales* appellantur in *Inſcriptione Tollentina* apud *REINESIUM* p. 1016. & 1018. Sacrificium ipſum aliaque acta *fratrum Arvalium* celebrantur *in Inſcript. apud J. SPONIUM Miſcell.* p. 5.

CERDOTES Romulus in primis inſtituit, ſeque duodecimum FRATREM appellavit. FVLGENTII in Expoſitione ſerm. Antiq. T. II. MUNCKERI *Mytth. Lat.* p. 172. & *GELLII* L. VI. 7. Error ab amanuenſibus derivandus, cum loco XII. ſcripſerint. II & numerum denarium omiſerint. ALEX. *ab* ALEX. L. III. c. 12. integrum horum ſacrorum ritum brevibus abſolvit: *AMBARVALE SACRUM niſi de PORCA FOECUNDA ET GRAVIDA, aut vitula, fieri non conſuevit. Eſt autem ſacrum ambarvale, cum arva & ſegetes ſolenni victima luſtrantur. Eam victimam maturis frugibus ter circum arva ducere convenit, omnesque poſt eam clamantes ſequi: ex quibus unus querna ornatus fronde, cum ſolenni ſaltatu, compoſito carmine Cereri decantabat laudes, ac poſtquam lacte, vino & favo libaſſent, antequam fruges meterent, PORCAM Cereri immolabant, quæ PRÆCIDANEA dicta eſt. LOMEIERUS de Luſtratt.* c. 29. p. 346. *BROCKHUSIUS ad Tibulli l. c. STRUVII Antiq.* R. p. 388. *J SAUBERTUS de ſacrif.* p. 397. *ROSINUS* L. IV. 17. *JOH. HERMANSON diſſ. de Ambarvalibus ſacris Upſal.* 1727.

§. II.

Veteribus Celtis idem modus *luſtrandi agros* in uſu fuit, de quo monumentum adhuc ſupereſt, in porta Eccleſiæ urbis Bellojovii (*Beaujeu*) quod monumentum *JACQ. MARTIN in tractatu Gallico, la Religion des Gaulois cap.* XI. T. I. p. 103. ita deſcripſit: „Ce monument „repreſente une raſe campagne, ou ſont trois Gaulois „bien connoisſables a leur habits & a leur air. Le „ſacrificateur, ou le Pretre marche le premier portant „un panier de la main gauche; ſuit un victimaire nud „de la ceinture en haut, & portant la victime morte „ſur les epaules; En dernier lieu vient un jeune victi„maire nud comme le premier, qui tient un pot *olla*,

„de la gauche, & une maſſe, qui a ſervi a aſſommer la „victime, la quelle etoit un *Porc* ou un *SANGLIER*, car „on ne peut guere diſtinguer, lequel c'eſt des deux. „On voit clairement, que la victime a ete deja egorgée „& preſentée, & que ces Gaulois ſe retirent pour l'aller „demembrer, & an faire cuire les chairs dans *l' olla* du „jeune victimaire. Le Pretre eſt nupieds auſſi, bien „que ſes miniſtres, & a ſa tunique retrouſſée, jusques „aux genoux; il eſt nu tête & avancé en age. Je ne „ſcai ſi le panier qu'il tient, tenoit lieu chez les Gau„lois de *l'acerra* des Romains. Quoiqu' il ſoit plus „vrai-ſemblable, que ce panier ſervoit a ſerrer les cou„teaux ſacrez, ou bien a porter des gateaux, qu'on of„froit aux Dieu. On peut encore prendre pour cuil„lier a pot, ce que j'ai dit, être la maſſe, avec laquelle „on avoit aſſommé la victime. *L' olla* ſemble en effet „determiner cette figure à ce dernier ſens. Quoique „a vrai dire, on ne puiſſe pas aſſurer plutôt l'un que „l'autre, parce qu'ils ont tous deux leur garant. En„fin la victime, que le victimaire emporte a les pieds „tournez vers le ciel, ſelon la contume. Si l'on pou„voit expliquer la religion des Gaulois par celle des „Romains, on diſoit que le ſacrifice dont je viens de „faire la deſcription, etoit ce que le derniers appelloient „AMBARVALIA, c'eſt à dire un ſacrifice, qu'on fai„ſoit a la campagne *pour expier les champs,* en faiſant fai„re a une truye pleine, qui ſervoit de victime, pluſieurs „tours autour des terres, que lon vouloit expier. Cette „ceremonie paroit avoir ete en uſage dans les Gaules: „car Sulpice Severe aſſure, que les Gaulois, ſour-tout „de la campagne, promenoient par les champs leurs „Idoles couvertes de grands linges blancs.„ Hæc enim Gallorum ruſticis conſuetudo erat, ſimulacra Dæmonum candido tecta velamine, miſera per agros ſuos circumferri dementia. §. 12.

§. 12.

Victima itaque ante Meſſem in gratiarum actionem Cereri immolanda, dicebatur PORCA PRÆCIDANEA, quæ erat apud Romanos victima, quàm referente GELLIO L. IV. c. 6. *piaculi gratia ante fruges novas fieri cœptas, IMMOLARI CERERI* mos fuit. Unde porca hæc etiam in nummis celebrata fuit, ut in *nummo Vibiæ apud VAILLANT* T. II. *Famil. Rom. tab.* 146. p. 541. *FESTUS in Præcid.* p. 363. *PRÆCIDANEAM PORCAM dicebant, quam immolare erant ſoliti, antequam novam frugem præciderent.* & rurſus. *Porca Præcidanea dicitur, quæ ante immolari ſolet, quod genus hoſtiæ, quod ante novam frugem præcideretur, præcidarium appellabant.* SCALIGER & *alii Commentatores* monent *præcidaneas* & *ſuccidaneas* (a) hoſtias non a *præcidendo* & *ſuccidendo*, ſed a *præcedendo* & *ſuccedendo* dictas eſſe, *Scaliger* etiam *præcidarium* & *præcidaneum* idem eſſe vult, quemadmodum dicimus, *extrarium* & *extraneum, pedarium* & *pedaneum.* conf. *MARTINII* & *VOSSII Lex Etymol. h. v. Porcæ Præcidaneæ* ſacrificium pertinebat ad ſacra publica, quæ alias *Popularia* dicebantur, quia pro populo publicis ſumtibus fiebat, FESTUS illud obſervat, recenſens ſacra illa *p.* 355. POPULARIA SACRA *ſunt, ut ait Labeo, quæ omnes cives faciunt, nec cer-*

)( )( )(2 *tis*

(a) SUCCIDANIA *hoſtia ſecundum* FESTUM p. 541. dicebatur, *quæ ſecundo loco cædebatur, ſic appellata a ſuccedendo.* Adhibebatur enim, cum priori hoſtia litari non poterat. Reſpicit ad hunc ritum VIRGILIUS L. XII. 296.

Hoc habet hæc melior magnis data victima divis.

ERASMI *Adagia* p. 627. BEROALDUS *ad Apuleji Aſinum aureum p. m.* 111. *fol.* Græcis *ſuccidanea hoſtia* dicebatur Επιτελεωμα, id eſt *victima poſtrema, qua priores omnes ratæ fiebant*, ut hoc ex oratione *Lycurgi* probat HARPOCRATION *in Lex.* p. 167. *ibique* VALESIUS *in notis.*

tis familiis attributa ſunt, ut fornacalia, parilia, laralia, *PORCA PRÆCIDANEA. JOS.* SCALIGER *ad h. l.* obſervat, popularia hæc ſacra oppoſita eſſe *privatis, familiaritiis, & gentilitiis ſacris,* alias opponuntur *montanalibus* & *paganalibus*, ita *VARRO* L. V. *de L. Lat: Dies ſeptimontium nominatus ab his ſeptem montibus, in queis ſita urbs eſt, feriæ non populi, ſed montanorum modo, ut paganalia, qui ſunt alicujus pagi.* Sacrificii autem hujus *Præcidaneæ Porcæ* formulam tradit *CATO de Re. Ruſt. cap.* 134. cujus teſtimonium, quoniam integrum ritum abſolvit, Lectori hic legendum dare, non injucundum nec prorſus ἀπροσδιονυσον erit: *Priusquam meſſem facias, porcam præcidaneam hoc modo fieri oportet.* CERERI *PORCA PRÆCIDANEA, porcam fœminam, priusquam haſce fruges condantur, far, triticum, ordeum, fabam, ſemen rapicium, thure, vino, Jano, Jovi, Junoni præfato. Priusquam porcam fœminam immolabis, Jano ſtruem commoveto ſic: JANE PATER te hac ſtrue commovenda bonas preces te precor, uti ſies volens propitius mihi, liberisque meis, domo, familiæque meæ mactus hoc ferto. Fertum Jovi moveto & mactato ſic. Jupiter te hoc ferto obmovendo bonas preces precor, uti ſies volens propitius mihi, liberisque meis, domo, familiæque meæ, mactus hoc ferto. Poſtea Jano vinum dato ſic: Jane pater, uti te ſtrue commovenda bonas preces bene precatus ſum, ejusdem rei ergo macte vino inferiori eſto. Poſtea Jovi ſic. Jupiter macte ferto eſto, macte vino inferiori eſto. Poſtea PORCAM PRÆCIDANEAM IMMOLATO. Ubi exta projecta erunt, ita Jano ſtruem commoveto, mactatoque, item uti prius obmoveras. Jovi item fertum obmoveto, mactatoque, uti prius feceras. Item Jano vinum dato, & Jovi vinum dato, ita ut prius datum fuit, ob ſtruem obmovendam, & fertum libandum, poſtea Cereri exta & vinum dato. vid. J. LOMEIERUS de Luſtratt. Gent. cap.* 29. p. 348. *HOTOMANNUS apud Clauſing. l. c.* p. 768. *PITISCI Lex Ant. h. v.*

§. 13.

§. 13.

Reſtat, cum jam in eo ſimus, ut *Porcam præcidaneam* jugulemus, ut & duarum reliquarum victimarum, una cum porca mactandarum, caput & ſalutem prodamus. Et hæ erunt OVIS & TAURUS. *Sus* ergo *ovis* & *taurus* una in ſolennitate hac mactabantur, & communi nomine SOLITAURILIA dicebantur. Criticorum contentiones nos non morabuntur, quibus, potius *tauro*, *verre* & *hirco* conſtitiſſe, contendunt. *PITISCUS Lex. h. v.* Sufficiet nobis demonſtraſſe, eorum uſum admodum ſolennem & frequentem fuiſſe. Sacrificium hoc pluribus Diis oblatum conſtat ex TACITO L. IV. *Hiſt.* c. 53. ubi (l) ritum CONSECRATIONIS AREÆ TEMPLI deſcripſit. *Serena luce ſpatium omne, quod templo dicabatur, evinctum vittis coronisque. Ingreſſi milites, quibus fauſta nomina, felicibus ramis; Dein virgines Veſtales, cum pueris, puellisque patrimis, matrimisque aqua rivis & fontibus, amnibusque hauſta perluere. Tum Helvidius Priſcus prætor, praeunte Plauto Eliano pontifice, luſtrata ſuovetaurilibus area, & ſuper ceſpitem redditis extis, JOVEM, JUNONEM, MINERVAM, PRÆSIDESque imperii DEOS, precatus, uti cœpta proſperarent, ſedesque ſuas pietate hominum incboatas, divina ope attollerent.* Fallitur ergo CLAR. MONTFAUCONIUS, dum *Antiq. Expliq.* T. II. L. III. c. 15. p. 186. contendit, ſacrificium hoc apud Romanos ſoli *Marti* oblatum, apud Græcos vero pluribus numinibus factum, contrarium enim ſatis ſuperque ex allato *Taciti* teſtimonio patebit. POMP. FESTUS hoc ſacrificium ita deſcribit: p. 515. *SOLITAURILIA hoſtiarum trium diverſi generis immolationem ſignificant, TAURI, ARIETIS, VERRIS, quod omnes hi ſolidi integrique ſint corporis. Sollum* (a) *enim*

 lingua

(a) Ex voce *Sollum, teſte Eodem*, oriuntur, *Solers* homo bonarum artium

lingua Oſcorum ſignificat totum & ſolidum. Alias nomine SUOVETAURILIA inſigniuntur, a triplici victima *ſue, ove,* & *tauro.* *GLOSSÆ* ϑυσια ἐκ]ος, κϱιȣ, και ταυϱȣ. SCALIGER *ad Feſtum,* optime emendat ἐκ συος, *ex ſue.* Litem circa compoſitionem vocis ejusque etymon compoſuit VOSSIUS *Etymol. b. v.* p. 478. JUSTUS ZINZERLINGIUS *Crit. Juven. Promulſis, cap.* 17. *in* J. H. SCHMINCKII *ſyntagm. Crit. Var. Aut.* p. 222. locum de hoc ſacrificio ex SERVIO *in Virgilium* emendans, variorum ea occaſione de hoc ſacrificii genere teſtimonia attulit.

§. 14.

Ex *Tacito* modo vidimus, ſacrificium hoc oblatum in inauguratione templi, jam videamus, quomodo *Suovetaurilia* (II) *in* LUSTRATIONE AGRORUM *pro frugibus* facta. M. CATO modum luſtrandi agrum & formulam precum ſolennium eum in finem fieri ſolitarum poſteris ſervavit; *de Re Ruſt. cap.* 141. „Agrum „luſtrare ſic oportet, imperans ſolitaurilia circumagi „cum divis volentibus, quodque bene eveniat, mando „tibi Mani, uti illa ſolitaurilia, fundum, agrum, ter„ramque meam quota ex parte ſive circumagi, ſive „circumferenda cenſeas, uti cures luſtrare. Janum Jo„vemque vino præfamino, ſic dicito: *Mars pater te „precor, quæſoque, uti ſies volens propitius mibi, domo, familiæ„que noſtræ, cujus rei ergo agrum, terram, fundumque meum „ſolitaurilia circumagi juſſi, uti tu morbos* (a) *viſos inviſosque*

„viduer-

artium. *Solidum* dicitur, quod nulla parte cavatum vel laxatum eſt. *Solliferrea* ſunt tela tota ferrea.

(a) Morbus ille obſoleto nomine PESESTAS dicitur, apud FESTUM, quod interpretatur *peſtilentiam,* inter precandum enim, cum fundus luſtratur, dicunt, *Avertas morbum, mortem, labem, nebulam, impetiginem.* p. 341.

„*viduertatem, vaſtitudinemque calamitates, intemperantias-* „*que prohibeſſis, defendas, averruncesque;* utique tu fruges, „frumenta, vineta, virgultaque grandire, beneque eve- „nire ſinas, paſtores, pecuaque ſalva ſervaſſis, duisque „bonam ſalutem, valetudinemque mihi, domui, fami- „liæque noſtræ. Harumce rerum ergo fundi, terræ, „agrique mei luſtrandi, luſtrique faciendi ergo, ſicuti „dixi, macte, hiſce ſolitaurilibus lactentibus immolandis „eſto. *Mars pater ejusdem rei ergo, macte hiſce ſolitaurili-* „*bus lactentibus eſto.* Item cultro facito ſtruem, & fer- „tum uti adſiet. Inde obmoveto, *ubi porcum immolabis,* „*agnum, vitulumque ſic* oportet. Ejusque rei ergo macte „hiſce ſolitaurilibus immolandis eſto, nominare vetat „Martem, neque agnum, vitulumque. Si minus in „omnes litabis, ſic verba concipito. *Mars pater, ſi* „*quid tibi in illisce ſolitaurilibus lactentibus, neque ſatisfa-* „*ctum eſt, his ſolitaurilibus piaculo.* „Si uno duobusve „dubitaveris, ſic verba concipito. *Mars pater, quod* „*tibi illuc porco, neque ſatis factum eſt, te hoc porco piaculo.*„ Hactenus M. *Cato.* Legitur etiam hæc formula *apud* LOMEIERUM *l. c.* p. 346. FR. HOTOMANNUM *in Formulis Forenſibus Vett.* p. 761. B. BRISSONIUM *l. c. cap.* 95. p. 53. ROSINUM *Antiq. R.* L. IV. c. 17. *vid. PHIL. BEROALDUS Obſervatt. in Livium* p. 67. *in Jod. Badii ASCENSII Annotatt. Doct. Vir: Paris.* 1511. fol. *ILL. SPANHEMIUS* T. II. *de Præſt. Numiſm.* p. 101.

§. 15.

Porro hujus modi generis ſacrificium occurrit etiam (III) in LUSTRATIONE ROMANORUM, *poſt peractum cenſum,* cum *luſtrum conderent. Luſtrum* (a) dice-

(a) Alii *luſtrare* idem eſſe ac *circumire, ambire,* volunt, ut ponitur apud VIRGIL. *Ecl.* x. *v.* 55. OVIDIUS *in Ib.* 334.

dicebatur a *luo*, id eſt *purgo*, quando civibus cenſus & vectigalia ſolvenda erant, *condere* vero *luſtrum* (a) idem eſt ac *finire* cenſum. *Cenſores* (b) vero quinto quoque anno (c) populum poſt cenſum luſtrare, id eſt purgare ſolebant, quod in Campo Martio ab iis factum, qui ſummum & ſanctum magiſtratum gerebant, ex inſtituto Servii Tullii, qui primus inſtructum exercitum *ſuovetaurilibus* (d) luſtravit, id eſt ad luſtrandum populum

(a) Votorum in *luſtro condendo* formulas ſolennes expoſuit BRISSONIUS L. I. cap. 160. p. 87.

(b) De *Cenſorum* Inſtitutione, munere, & cenſu apud Romanos ſcripſerunt ZONARAS *in Annal.* L. VII. c. 19. p. 349. *edit. reg. Paris* *FENESTELLA, POMP. LÆTUS.* J. *LIPSIUS in libellis de Magiſtratt. Rom. DILHERRI Diſputt. Acad.* T. I. p. 515. ſq. GUNDLINGIANA. P. XVI. p. 123 M. *de VALOIS dans l'Hiſtoire de l'Academie Royale* T. I. p. 78. ſq. H. SALMUTH. *ad Pancirolli Mem.* P. I. *cap.* 51. p. 247. ſq. N. *Acerra Philol.* T. I. p. 278. ſq. Cæterum Formam cenſualem, tabulas cenſuales, profeſſionem cenſualem, & cenſitores, qui in provinciis cenſum agebant, ex antiquis documentis docte illuſtrarunt triumviri Eruditi, P. BAULDRI, STEPH. BALUZIUS & GISB. CUPERUS *in Commentariis ad Lactantium de Mortibus Perſecut. cap.* 23. de *Vectigalibus* Populi Romani ſcripſit P. BURMANNUS *Ultraj.* 1714. 8.

(c) Luſtrum inde eſt *tempus quinquennale.* STATIUS *ſylv.* L. II. 2. v. 6. HORAT. *Od.* IV. 1. 6. PASSERATIUS *in Propert.* p. 552. H. KITSCHIUS de Magiſtratt. Reip. Rom. §. 354. ſq. POL. VERGILIUS *de Rer. Invent.* L. II. c. 3. alii.

(d) Luſtrari exercitum niſi *ſue*, *ove* & *tauris* qui puri eſſent, non erat fas. ALEX. *ab* ALEX. L. III. c. 12. Ritus exercitum luſtrandi, lege apud BRISSON. L. IV. *cap.* 26. p. 327. De priſca Equitatus recenſione vid. LIPSIUS *de Milit.*

lum ſuem, ovem, & taurum immolavit, ut confirmat LIVIUS L. I. 44. *Inſtructum exercitum omnem SUE, OVE, TAURILIBUS LUSTRAVIT, idque conditum luſtrum appellatum, quia in cenſendo finis factus eſt Millia* LXXX *eo luſtro civium cenſa dicuntur.* Et *MESSALA CORVINUS in lib. de Progenie Auguſt: Servius Tullius exercitum inſtructum in campo Martio PORCO, ove & tauro luſtravit.* Plenius DIONYSIUS HALICARN. L. IV. in hiſtoria Servii Tullii Regis, qui autor hujus inſtituti fuit, ita ſcribit: *Perfecto cenſu a Tullio Rege, omnes cives juſſi ſunt armati adeſſe in campo Martio, ibi inſtructos in ſua quemque Centuria equites, pedites, velites, luſtravit Rex SOLITAURILIBUS. Hoſtiæ, TAURUS, ARIES, & HIRCUS ter circumductæ circum exercitum Marti mactatæ ſunt.* *PANVINII Civitas Rom.* p. 268. ſq. J. G. *JAHN diſſ. de Cenſu Romanorum Primo. Witteb.* 1715. *conf.* J. G. *LESCHNERTI diſſ.* III. *de Luſtrationibus Veterum Gentilium Præcedaneis ibid.* 1708. 9. *ASCONIUS PEDIANUS in Ciceronem de Divinat: Cenſores completo quinquennio urbem luſtrabant, & SOLITAURILIA ſacrificia de SUE, OVE, TAURO faciebant* In Inſcriptione *Fratrum Arvalium* apud GRUTERUM p. 121. no. I. BRISSONIUM L. I. c. 50. p. 28. & *Jac. GUTHERIUM de Jure Manium* L. I. c. 4. p. 21. mentio fit hujus triplicis ſacrificii, cujus lapidis tantum aliquot verba adducimus, ad ſcopum noſtrum pertinentia.

HUJUS. OPER. PERFECTI. CAUSA. LUSTRUM.
MISSUM. SUOVETAURILIB. MAJORIBUS.

Sic etiam apud Autores occurrunt exempla, quæ de-

Milit. Rom. L. I. *Dial.* 5. p. 38. ſq. H. HUGO *de Militia Equeſtri Vet. & Nova* L. II. c. 5. p. 103. *ſq Celeb.* J. E. KAPPII *diſſ. de Annua Equitum Romanorum transvectione, & de eorundem cenſura Lipſ.* 1734.

monſtrant, alia occaſione ſacrificium hoc uſitatum fuiſſe, de quo alibi pluribus.

§. 16.

Porro ſacra hæc etiam fiebant ad PLACANDOS (IV.) EORUM MANES, *qui in prœlio occubuerant*, quorum ritus deſcripſit VIRGILIUS L. XI. *Æneid* 188. ſq. & v. 197. meminit ſacrificii eum in finem facti:

Multa boum circa mactantur corpora morti:
SETIGEROSQUE SUES, raptasque ex omnibus agris,
In flammam jugulant pecudes.

Ejusmodi ſacrificiorum genus etiam apud Græcos in uſu fuit, a quibus Romani ritum hunc hauſiſſe videntur. Tireſias ait Ulyſſi apud HOMERUM *Od.* λ. 129. 130.

Ρεξας ἱερα καλα ποσειδαωνι ἀνακτι
Αρνειον, ταυροντε, συωντ', ἐπιβητορα καπρον.
Faciens pulchra ſacra Neptuno Regi
ARIETEM, TAURUMque ſuumque maritum VERREM.

XENOPHON *in Expedit. Cyri* L. VI. *p. m.* 260. aliquoties meminit *ſacrificii trifariam facti*, θυσια εις τρεις in ſolenni conſultatione Deorum ab exercitu facta; Non dubito, quin hic triplex Græcorum ſacrificium intelligatur, quod cum ſuovetaurilibus noſtris convenit, & quod apud Athenienſes porca, ariete, & hirco fiebat. Genus illud ſacrificiorum dicebatur Τρυττια ſive Τριττυς HESYCHIUS Δωδεκαδες θυσιαι ἐκ δωδεκα ζωων ὡς Τριττυαι εκ τριων. BRODÆUS *Miſcell.* L. VI. *cap. ult. eos falli ait, qui Græcorum* Τριττυν *putant eſſe ſolitaurilia.* Brodæus ipſe hac in re erravit, nam idem ſacrificii genus eſt, & loco Græcorum arietis Romani ovem obtulerunt, plenius illud deſcripſit EUSTATHIUS *ad Odyſſ.* L. v. 132. p. 174.

ἐρδειν δ' ἱερας ἑκατομβας
Facias ſacras hecatombas.

Τρυττυαι

τρυττυαν ἐλεγον, την ἐκ τριων ζωων θυσιαν. Οιον δυο μηλων και βοος ὡς Επιχαρμος, ἠ βοος και αἰγος καὶ προβατȣ. ἠ καπρȣ, και κριȣ και ταυρȣ. ἡ δε τοιαυτη, και βουπρωρος φασιν ἐλεγετο, δια το προηγεισθαι αὐτης οια νηος πρωραν, τον βȣν. *Conf.* *SUIDAS* *voce* τριττυς. *SCHOLIASTES* *Ariſtoph.* *ad Plutum* v. 820. ubi exemplum hujus ſacrificii extat. Locus Comici ita ſe habet.

> Και νυν ὁ δεσποτης μεν ἐνδον βȣθυτει
> ΥΝ, και τραγον, καὶ κριον ἐστεφανωμενος.

> *At herus intus nunc immolat*
> *SUEM, HIRCUM, & ARIETEM coronatus.*

vid. G. *du CHOUL* *Relig. Vett. Rom.* p. 266. 267. ubi ectypon hujus ſacrificii pleni perfectique depinxit. Imaginem ejus etiam hodiedum Romæ in *columna Trajani* marmorea, medio foro erecta, conſpici,perhibent multi: de qua *CIACCONIUS* & *FABRETTUS* *de Columna Trajani:* & J. B. *CASALIUS* *de Prof. Roman. Ritibus* p. 90. B. *MONTFAUCON* *l. c.* itidem ſacrificii hujus imaginem æri inciſam ſiſtit. Egregium marmor apud J. SPONIUM occurrit, in quo *ſolitaurilium totus apparatus* cernitur, & cum docta explicatione comitatur. *Miſcell. Erud. Ant.* p. 310. 311. Denique addendum Jovi *ſolitaurilibus* id eſt tauro, verre & ariete non licuiſſe ſacra facere, teſtibus MACROBIO L. III. 10 p. 288. & ALEX *ab* ALEX L. III. c. 12. Item Luſtra quinquennalia una cum Suovetaurilibus jam A. C. 240. deſiiſſe, teſte *CENSORINO* *de die nat. cap.* 13. qui eo tempore vixit: *Deſierant Cenſores luſtrum condentes, fruſtra eos reſtituere annitente Symmacho.*

-10839-2

In EXAMINE NOSTRO verno, die VIII. *Aprilis* habendo, ſequentes Juvenes morum integritate, & in ſtudia amore præſtantes, publice declamabunt:

1. ADR. PHIL HAGMEISTER *Cotbuſienſis* de Raritate veræ Amicitiæ. *Lat.*
2. PHIL. ISR. CRAYE, &
3. BOG. SIG LUTKENS *Oranioburgo-Marchicus* collocuturi de Amore, & Amicitia: *Lat.*
4. OTTO LUD. PLESMANN *Halberſtad:* adhortatur Juvenes ad bonos & ingenuos mores. *German.*
5. P. PLIQUET adhortatur Juventutem ad Diligentiam: *lingua Gallica.*
6. ALB. SAM. GUALTIERI *Bernav. March.* illud *Horatii*, Magnanimum Virum Muſa vetat mori, *carm epico Lat.* expendet.
7. CAR. LUD. de PENAVAIRE Nob. Amicitiam *carm. vernaculo* decantabit.
8 JOH. CLAUD. de PENAVAIRE Nob. excitabit Germaniam ejusque Proceres, arma capeſſere adverſus Gallum. L. *vernac.*

Ad hunc Actum D. *PATRONOS* & *MÆCENATES*, bonarumque Artium *Fautores perofficioſe invitat RECTOR.*

Errata corrigenda. p. 7. *lin.* II. loco *Caroli* lege CONRADI. p 9. lin. II. loco SUS lege SUEM. p. 12. l. 18. lege *laborantis.* p. 13. l. 14. loco *extra* lege *Exta.* p. 15. lin. 21. lege Δημητρος.

J742
C344d